

Breslau und Krakau im hohen und späten Mittelalter. Stadtgestalt – Wohnraum – Lebensstil, ed. Eduard MÜHLE, Böhlau Verlag, Köln – Weimar – Wien 2014 (= Städteforschung, Reihe A: Darstellungen 87)

384 s., ISBN 978-3-412-22122-5

Soubor studií zacílených na výzkum a srovnání dvou polských metropolí, Vratislavi a Krakova, je v krátké době druhou publikací, kterou Eduard Mühle jako editor vydal v prestižní řadě Städteforschung (tou první byl v roce 2011 svazek věnovaný zakládání měst a jejich následnému vývoji ve středověkém Polsku). Necelá dvacítká autorů z různých vědních oborů se zaměřila na tři hlavní témata: vzhled města, obytný prostor a životní úroveň jeho obyvatel. Kolektivní monografie tak dostala dvojitý náboj. Na jednu stranu jsou v ní prizmatem různých vědních disciplín (zejména historie, archeologie a stavební historie) zkoumána tři aktuální témata městských dějin, na druhou stranu dochází ke srovnání dvou významných pozdně středověkých městských aglomerací, jejichž vývoj byl v mnohém shodný, v mnohém se ale podstatně odlišoval.

Knihu otevírá studie Marka Słōña s otázkou, proč se ve Vratislavi na rozdíl od Prahy, Krakova nebo Poznaně nevyvinuly z nově založených městských částí správně samostatné obce. Příčinu shledává jak ve snaze vévody vytvořit jednotnou městskou obec, která by lépe dovedla posloužit jeho mocenským zájmům, tak v následném vývoji města, kde dominantní vliv získali zástupci předních patricijských rodin, v jejichž zájmu bylo nově lokované městské části vztáhnout pod svůj vliv. Jerzy Piekalski se zaměřil na problematiku formování veřejného a privátního prostoru ve Vratislavi v průběhu 13. století. Právě v tomto období totiž autor zachytil postupné „rozparcelování“ městského území, což na konkrétním případě jednoho stavebního bloku v návaznosti dokazuje Paweł Konczewski. Ten se na základě nejnovějších archeologických výzkumů věnoval otázce původních parcel, jejich postupné proměně, měnící se zástavbě nebo prostorovým vazbám k sousedním parcelám. Tematickou provázanost celé publikace podtrhuje navazující příspěvek Małgorzaty Chorowske a Czesława Lasoty, kteří rozebírají stavební podobu hlavního vratislavského náměstí a přilehlých komunikací.

Mateusz Goliński rozbořením městských knih ukázal dynamiku majetkové proměny na vratislavském Rynku v letech 1345 až 1420. Jedná se

sice o již několikrát publikované závěry, na druhou stranu ale jde o jeden z nejhodnotnějších výzkumů polských sociotopografických bádání poslední doby. Golińskiho detailní analýza písemných pramenů navíc nejenom vhodně doplňuje předchozí studie, ale v mnohém s nimi také vnitřně komunikuje. Umožňuje tak čtenáři učinit si plastický obraz o vývoji prostorového, stavebního a společenského uspořádání města od vrcholného středověku až na práh novověku. Výše řečené dokládají i další tři články. První se věnuje stavební podobě vratislavských domů a paláců (Małgorzata Chorowska). Druhý s pomocí nejnovějších archeologických nálezů upozorňuje na příklady standardních nebo luxusních předmětů ve středověkém městě (Jerzy Piekalski a Krzysztof Wachowski). Mozaiku uzavírá stať věnovaná hospodářskému životu na hlavní třídě, obchodním kontaktům vratislavských a krakovských měšťanů jak mezi sebou navzájem, tak s dalšími malopolskými městy (Grzegorz Myśliwski).

Druhá část publikace se zaměřuje na Krakov. Ve svém dalším příspěvku Mateusz Goliński přiblížil starší téma svého badatelského zájmu, konkrétně výzkum vztahů krakovského a vratislavského patriciátu ve středověku. Podobně jako Vratislav se také Krakov v poslední době těší velkému zájmu archeologů a stavebních historiků. Dokládají to studie věnované stavebnímu a architektonickému vývoji města ve 14. a 15. století (Waldemar Komorowski), vnitřní zástavbě krakovského náměstí ve středověku (Sławomir Dryja, Wojciech Głowa, Waldemar Niewalda a Stanisław Sławiński), výstavným měšťanským středověkým domům na náměstí (Marek M. Łukacz) a konečně středověkým a raně novověkým rezidencím krakovského patriciátu (Waldemar Komorowski). Knihu uzavírá příspěvek Jakuba Wyszmułka, který se pokusil na základě testamentů a zbožných odkazů krakovských měšťanů přiblížit měšťanský životní styl a zbožnost ve 14. století.

Téma publikace nepředstavuje v polských výzkumech posledních desetiletí novum. Tamější badatelé již v minulosti věnovali velkou pozornost městské správě, etnickým a demografickým aspektům, městskému obchodu, soudnictví, písemné kultuře a náboženské praxi, sociální topografii nebo problematice městských elit. Přesto lze souhlasit s Eduardem Mühlem, že si k vyjmenovaným okruhům můžeme klást stále nové či obměněné otázky, které doposud stály v pozadí. Nejnovější bádání navíc přináší k vyjmenovaným tématům nové poznatky, které umožňují zpřesnit nebo rozšířit naše dosavadní poznání.

Publikace je doplněna velkým množstvím obrazového materiálu a hmotových rekonstrukcí. Rozhodně však nejsou užívány samoúčelně, protože vždy vhodně doplňují či osvětlují pojednávání skutečnosti. Na základě nejnovějších archeologických a stavebněhistorických výzkumů vytvářejí konkrétnější představu o tom, jak v pozdním středověku vypadala stavební podoba obou měst. Nejenom pro německé zájemce bude užitečná příložená konkordance polských a německých názvů ulic a náměstí.

Záměrem knihy nebylo přinést zcela nové závěry, ale uceleně publikovat recentní polské výzkumy v oblasti městských dějin v německém jazyce. Důsledné interdisciplinární pojetí a pečlivý výběr toho nejlepšího z „mladší generace“ polských badatelů posledních let umožnil zachycení dynamiky proměn a vnitřního uspořádání obou metropolí, to vše na pozadí každodenního života jejich obyvatel v průběhu 13. až 16. století.

MARTIN MUSÍLEK

CÍRKEVNÍ A DUCHOVNÍ DĚJINY

Miłosz SOSNOWSKI, *Studia nad wczesnymi żywotami św. Wojciecha: tradycja rękopiśmienna i polemika środowisk*, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 2013

254 s., ISBN 978-83-7177-978-7

Sv. Vojtěch a s ním spojené legendy patří k hojně traktovaným tématům středoevropské, zejména polské mediévistiky. Soubor studií Miłosze Sosnowského, které se soustředí především na nejstarší vojtěšské legendy, se pohybuje na pomezí literární vědy, dějin ideí a kultury, latinské mediévistiky a kodikologie.

Knihu uvozují textologická zkoumání vzájemného vztahu redakcí, případně jednotlivých rukopisů nejstarších dvou legend, na něž navazují kritická zamyšlení nad otázkou autorství první z nich. Zejména o problémech spojených se vzájemnými vztahy rukopisů První vojtěšské legendy dnes po vystoupení Jürgena Hoffmana a jeho učitele Johannese Frieda probíhá živě diskuse, neboť vedly mimo jiné k tomu, že autor textu začal být hledán nikoli v Římě, ale v okolí Lutychu. Miłosz Sosnowski nám nabízí nejen strážlivý a kritický přehled starších diskusí, ale sám jednotlivě, často

velmi vágní a slabé argumenty probírá a odkládá stranou. I když zpochybňuje celou řadu domněnek Jadwigy Karwašínské, přední znalkyně a editorky těchto legend, hlásí se k její představě, že rukopisem nejbližším originálu je text uložený v Lamspringe. Připouští, že cášský rukopis, jemuž dávali přednost Fried s Hoffmanem, je sice napsán kvalitní latinou, zároveň však úspěšně dokládá, že kopista svými dodatky pozměňoval obsah původního sdělení, ba někdy porušoval jeho smysl.

Sosnowski není přesvědčen, že text musel vzniknout v Římě – v klášteře samotném Vojtěch v pozdějších desetiletích nikoho příliš nezajímá – a dovozuje, že četné argumenty Karwašínské, jež by měly ukazovat na římskou provenienci, odkazují spíše na oblast na sever od Alp, případně nedokazují vůbec nic. Notkera sice považuje za vhodného kandidáta, ale nenachází žádné stylistické argumenty, které by jeho autorství podporovaly, zejména když texty, které jsou mu připisovány, nejspíše sepsal opat Heriger. Stylistické důkazy (ne)autorství jsou ovšem často pochybné, i středověcí autoři dovedli svůj styl měnit podle situace, jak ukazuje případ Einhardův. Nepochybují, že Sosnowski své pečlivé analýzy úmyslně nezavřuje jednoznačným závěrem, neboť problém autorství nepovažuje za dané situace za řešitelný, a snad ani úplně důležitý.

První oddíl uzavírá rozbor rukopisného dochování legendy Brunonovy, kde je nutno upozornit jen na nový wolfenbüttelský rukopis, známý teprve od roku 1993. Svým charakterem je prvním oddílu blízký oddíl třetí, neboť se zde také primárně řeší problémy vzájemných vztahů mezi texty, tedy problémy textologické a textově kritické, a to u posledního raného vojtěšského textu *Passio s. Adalperti Martiris (Passio tegernseense)*. Zde autor se stejnou příkladnou kritičností a pečlivostí přesvědčivě rozporuje představy o vzájemném vztahu této pašije k Dětmarově kronice a k redakci C kroniky Ademara de Chabannes.

Zcela jiný charakter má oddíl druhý, jenž je věnován primárně problému konstruování různých kategorií v textu. Jako nejcněnější se mi zde jeví analýza obrazu Vojtěchova mučednictví. To je v případě první legendy jednoznačné, zatímco v případě legendy Brunonovy se zdá být jakýmsi „mučednictvím na zkoušku“. Sosnowski pak i na jiných místech ukazuje, že Brunonovo vykreslení sv. Vojtěcha je komplexnější a působí tak na čtenáře větší psychologickou věrohodností, avšak také připomíná, že jde o neméně pečlivě konstruovaný obraz než v legendě první. Jinými slovy: větší uvěřitelnost Brunonova textu nezajišťuje, že se lze na jeho verzi spolehnout více než na verzi obsaženou ve starší legendě.